

Kapitel 1

Bakgrund och metod

Miljöhälsoenkät 2023

Arbets- och miljömedicin (AMM) i Örebro är en verksamhet som bygger på ett samarbete mellan Region Sörmland, Värmland, Västmanland och Örebro län. Vårt uppdrag är att arbeta för en god hälsa i en bra miljö i alla fyra länen. Som en del av detta arbete genomför vi denna regionala sammanställning av Miljöhälsoenkät 2023 (MHE 23). Detta är den tredje regionala miljöhälsoenkäten som AMM ger ut. Den första regionala rapporten, *Miljö och hälsa 2018*, bygger på Miljöhälsoenkät 2015 för vuxna, och den andra, *Barns miljö och hälsa 2021*, på Miljöhälsoenkät 2019 för barn. Båda rapporterna finns tillgängliga på vår webbplats.

Folkhälsomyndigheten i samarbete med Statistiska centralbyrån (SCB) har ansvarat för administrationen av MHE 23. Syftet med MHE 23 är att beskriva hur miljö och miljörelaterad hälsa ser ut i dag, hur den har utvecklats över tid och hur den ser ut bland olika befolkningsgrupper. Enkäten innehåller därför frågor om miljöfaktorer, samt upplevda besvär och hälsotillstånd. Från SCB:s register hämtades uppgifter om bland annat kön, ålder, födelseland, bostadstyp, adresskoordinater samt om utbildning och födelseland.

Miljöhälsoenkäten har genomförts vart fjärde år sedan 1999, växelvis för barn och vuxna. Denna omgång riktade sig till vuxna i åldern 18 till 84 år som varit folkbokförda i Sverige i minst fem år. MHE 23 skickades ut till ett slumpmässigt urval av vuxna i varje län i hela landet, med ett grundurval på 1 200 enkäter per län. Länsstyrelser, regioner, kommuner och andra myndigheter hade även möjlighet att bidra med extra enkäter i länen, en så kallad förtätning. I hela Sverige skickades enkäter ut till nästan 90 000 personer, med en nationell svarsfrekvens på 38 procent. Tidigare undersökningar hade en högre svarsfrekvens. Den minskande trenden för Miljöhälsoenkäten speglar en utveckling som även syns i andra undersökningar.

Utskick i Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län

Förutom Folkhälsomyndighetens grundurval på 1 200 enkäter per län finansierade länsstyrelserna i Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län, tillsammans med Arbets- och miljömedicin, en utökning med extra enkäter. Detta ledde till att totalt 23 400 enkäter skickades ut i våra fyra län, se tabell 1.1. På grund av eftersläpningar i rapporteringen av dödsfall och utvandring, vilket ledde till övertäckning, återstod slutligen 23 318 enkäter. Den genomsnittliga svarsfrekvensen var 38 procent, där Södermanland hade högst med 39 procent, och Västmanland lägst med 36 procent.

Tabell 1.1. Antal utskick, antal inkomna svar (n) och andel (%) för Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län samt totalt för de fyra länen. Källa: Miljöhälsoenkät 2023.

Län	Grundurval	Förtätning	Övertäckning	Totalt	Antal svar	Svarsfrekvens (%)
Södermanland	1 200	4 900	30	6 070	2 374	39
Värmland	1 200	4 600	17	5 783	2 223	38
Västmanland	1 200	4 900	17	6 083	2 191	36
Örebro	1 200	4 200	18	5 382	2 067	38
Totalt	4 800	18 600	82	23 318	8 855	38

Eftersom urvalet inte är anpassat efter befolkningstäthet i varje län och antalet svarande i enkäten varierar mellan olika samhällsgrupper, har svaren från MHE 23 korrigerats genom en process som kallas viktning. För att vikta svaren från olika personer har information i form av registerdata från SCB använts. Genom viktning blir resultaten representativa för hela målbefolkningen. Alla resultat som redovisas i rapporten är viktade.

Bakgrundsdata

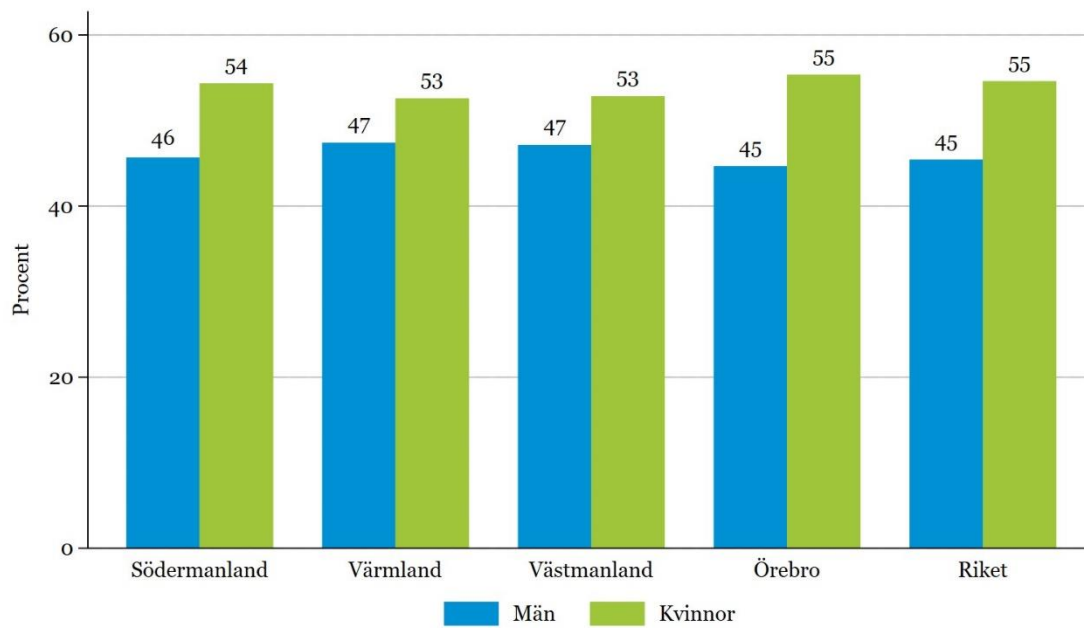
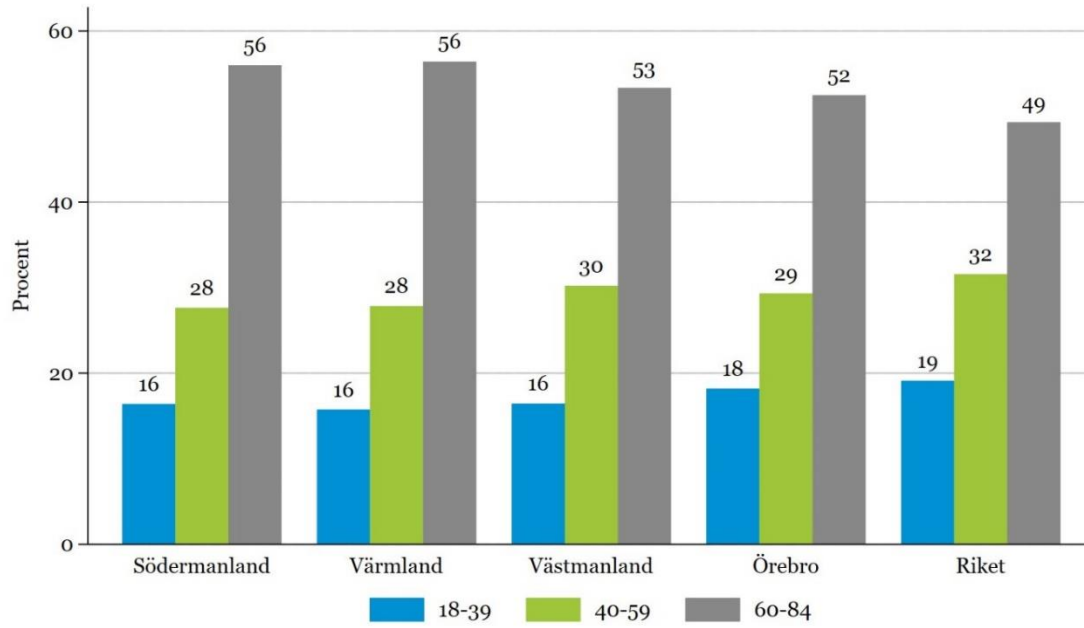
I figur 1.1 presenteras en översikt av de demografiska och socioekonomiska förhållandena hos invånarna i våra fyra län samt i riket som helhet, som besvarade Miljöhälsoenkät 2023. Uppgifterna är indelade efter åldersgrupp, kön och utbildningsnivå.

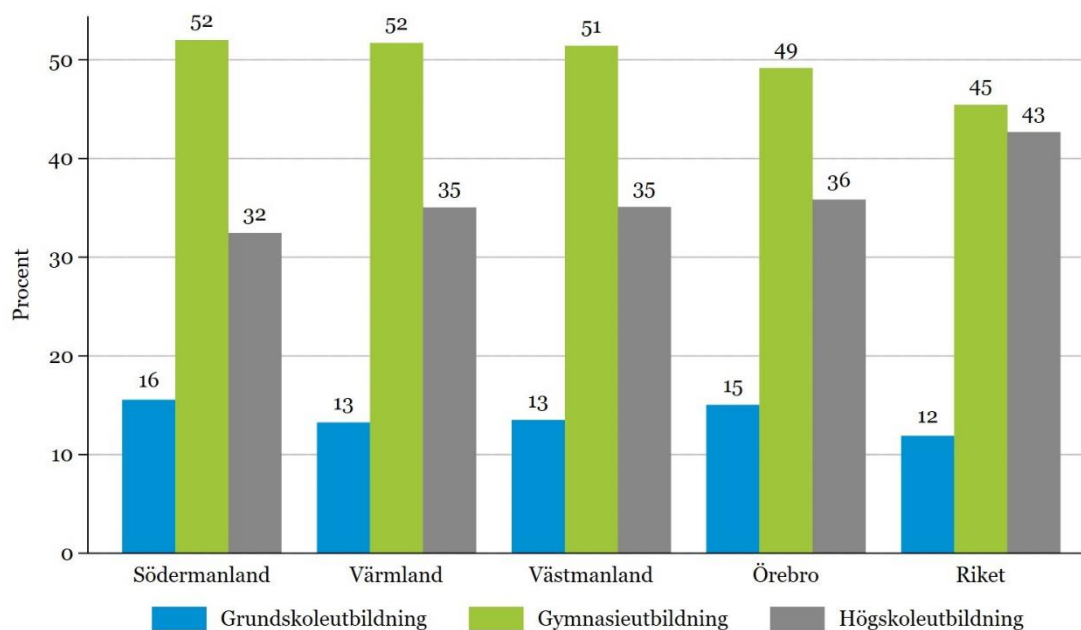
Den största åldersgruppen, bland dem som svarat på enkäten i våra fyra län, är personer mellan 60 och 84 år. Denna åldersgrupp utgör drygt 50 procent av de svarande. Åldersgruppen 40 till 59 år representerar cirka 30 procent av de svarande, medan den yngsta gruppen, 18 till 39 år, står för mindre än 20 procent av svaren. En liknande fördelning kan ses på riksnivå.

Det var något fler kvinnor än män bland de svarande i våra fyra län och i riket, med en andel på 53 till 55 procent kvinnor och 45 till 47 procent män.

Vad gäller utbildningsnivå hade grundskoleutbildade den lägsta andelen svarande, med 13 till 16 procent i våra fyra län. Gymnasieutbildade utgjorde den största gruppen, med 49 till 52 procent, medan personer med högskoleutbildning utgjorde 32 till 36 procent. En viss skillnad noterades jämfört med riket i stort där fördelningen var 12 procent grundskoleutbildade, 45 procent gymnasieutbildade och 43 procent högskoleutbildade bland de svarande.

Generellt sett ses att äldre personer, kvinnor och de med gymnasieutbildning är överrepresenterade bland de som besvarade miljöhälsoenkäten, både i våra fyra län och på riksnivå.

Figur 1.1. Andel (%) som besvarade Miljöhälsoenkät 2023 för Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län samt riket, uppdelat efter demografiska och socioekonomiska förhållanden som åldersgrupp, kön samt utbildningsnivå.

Tabell 1.2 ger en sammanfattning av de demografiska och socioekonomiska förhållandena hos dem som svarade på Miljöhälsoenkät 2023, uppdelat efter civilstånd, inkomst och hushållets totala inkomst för invånare i Södermanland, Värmland, Västmanland och Örebro län, samt för hela landet.

De flesta av de svarande i våra fyra län är gifta, ungefär 50 procent, medan andelen ogifta ligger mellan 26 och 33 procent. Andelen skilda samt änkor eller änklingar är lägre, omkring 13 till 15 procent respektive 4 till 6 procent.

När det gäller förvärvsinkomst tjänar 12 till 14 procent av de svarande under 150 000 kronor per år, både i våra län och i riket. Den största gruppen återfinns i inkomstspannet 150 000 till 299 999 kronor. Kategorierna 300 000 till 449 999 samt över 450 000 kronor utgör mellan 25 och 34 procent, i våra län och i landet som helhet.

Även hushållens inkomster varierar. Den mest representerade gruppen har en sammanlagd hushållsinkomst på 300 000 till 599 999 kronor, både i våra län och i riket. I de lägsta (0–299 999 kronor) och högsta (över 900 000 kronor) inkomstklasserna ser vi att riket har en lägre respektive högre andel svarande jämfört med våra fyra län.

Över lag visar tabellen att gifta personer samt de med medelinkomster är överrepresenterade i de flesta kategorier. Det finns dock vissa skillnader mellan länen och riket som helhet.

Tabell 1.2. Antal (n) samt andel (%) invånare för Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län samt riket, uppdelade efter civilstånd, förvärvsinkomst och hushållets inkomst. Källa: Miljöhälsoenkät 2023.

	Södermanland		Värmland		Västmanland		Örebro		Riket	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Civilstånd										
Gift	1268	53	1091	49	1109	51	1032	50	44 284	50
Ogift	620	26	722	33	631	29	644	31	27 980	32
Skild	345	15	305	14	329	15	274	13	12 287	14
Änka/änkling	141	6,0	105	5,0	122	6,0	117	6,0	4174	5,0
Förvärvsinkomst										
0 - 149999	324	14	276	12	256	12	276	13	11 768	13
150000 - 299999	776	33	707	32	700	32	647	31	233 96	26
300000 - 449999	668	28	680	31	630	29	621	30	23 327	26
450000 -	606	26	560	25	605	28	522	25	30 230	34
Hushållets inkomst										
0 - 299999	623	26	583	26	501	23	583	28	19 719	22
300000 - 599999	922	39	919	41	914	42	784	38	31 995	36
600000 - 899999	583	25	518	23	507	23	497	24	20 764	23
900000 -	246	10	203	9,0	269	12	202	10	16 243	18

Miljö och hälsa i fyra län

Resultaten från enkätundersökningen är en tvärsnittsstudie och redovisar självrapporterade besvär och hälsotillstånd samt miljöexponering. Med en tvärsnittsstudie kan man ge en bild av tillståndet i befolkningen vid en viss tidpunkt. Man kan till exempel beskriva förekomsten av en viss sjukdom eller andelen utsatta för en viss miljöfaktor. Eftersom frågor om både exponering och besvär ställts vid ett och samma tillfälle kan dock inga säkra slutsatser dras om vad som är orsak och verkan.

Syftet med en regional rapport är att ta fram information och underlag gällande exponering för olika miljöfaktorer och ohälsa i Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län. Det främsta målet är att förbättra livsmiljön och att uppnå en god och jämlik miljörelaterad hälsa. Rapporten kan därmed utgöra ett underlag vid regional och kommunal planering och vid beslut av förebyggande åtgärder, riktade insatser och prioriteringar i arbetet med de olika miljö- och folkhälsomålen.

Rapportens upplägg

I rapporten redovisas relevanta data för Södermanlands, Värmlands, Västmanlands och Örebro län. Resultaten presenteras totalt för våra fyra län, samt uppdelat per län när materialet tillåter. Skillnader beroende på kön och ålder samt utbildning och födelse land redovisas också där det är relevant och möjligt, likväl som resultat från riket samt resultat från Miljöhälsoenkät 2015. Vissa data från miljöhälsoenkäterna från 1999, 2007 samt 2015 har tagits fram från Folkhälsomyndighetens webbaserade databas Folkhälsodata.

Kopplingen till nationella och internationella mål

I arbetet med den miljörelaterade hälsan ingår folkhälsopolitiska mål, de svenska miljömålen, men också Agenda 2030, FN:s mål för global utveckling. Dessa målsystem kan användas som stöd för att rikta och följa samhällets insatser och åtgärder i arbetet med att uppnå en god och jämlik miljöhälsa.

Sverige har i dag 16 miljö kvalitetsmål som är en del av Sveriges miljöarbete.

Miljö kvalitetsmålen är inte direkt inriktade på miljö hälsa utan fokuserar brett på alla typer av miljörelaterade problem. Det är specifikt tre miljö kvalitetsmål – Frisk luft, God bebyggd miljö och Giftfri miljö – som fångar upp miljö hälsa i Miljö hälsorapporten.